

ایجاد بانک جامع اطلاعاتی: گامی ضروری در تحقق یکپارچه‌سازی منابع گویا و بریل در ایران

در مقاله حاضر، نخست به تشریح معایب فقدان یک سیستم یکپارچه از منابع گویا و بریل اشاره می‌گردد و آنگاه به الگوی مورد نظر نگارنده در ایجاد یکپارچه‌سازی دسترسی به منابع مورد نظر پرداخته می‌شود.

مقدمه:

کسب دانش و آگاهی در گام نخست مستلزم دریافت داده‌ها و اطلاعات است. افراد دارای آسیب بینایی نیز از طریق به کارگیری حواس شنوایی و لامسه خود، به کسب داده‌های مورد نیازشان مبادرت می‌ورزند. در سالهای گذشته عواملی همچون: فقدان امکانات مناسب و کافی، محدودیتهای موجود در حوزه تکنولوژی و نظایر آن، این گروه را در زمینه دریافت داده‌ها و اطلاعات و کسب دانش با دشواریهای بسیاری مواجه می‌نمود. خوشبختانه با گذشت زمان و پیشرفتهای ایجاد شده در حوزه تکنولوژی، تحولاتی در زمینه امکانات و تجهیزات مرتبط با افراد دارای معلولیت بینایی پدید آمد که به کمک آنها دسترسی به حجم گسترده‌تر و با کیفیت بیشتری از منابع گویا و بریل امکان‌پذیر گردید. با وجود آنکه این وضعیت جدید به حذف کامل شکاف اطلاعاتی میان گروه هدف و دیگر آحاد جامعه منجر نگردید، آنها توانستند از این فرصت در جهت پیشرفت علمی و اجتماعی خود به نحو شایسته بهره بگیرند.

یکی از راههای افزایش دسترسی افراد نابینا به داده‌ها و اطلاعات گویا و بریل، استفاده از روش یکپارچه‌سازی منابع تولید شده برای آنها می‌باشد. این روش از چند منظر روشی قابل توجه است:

نخست آنکه یکپارچه‌سازی اطلاعات به طور همزمان به کاهش هزینه‌های افراد دارای معلولیت بینایی و مؤسسات و سازمانهای درگیر در فرایند تولید متون گویا و بریل منجر می‌گردد.

دوم آنکه این عامل می‌تواند به افزایش شمار بیشتر فایل‌های صوتی و بریل منجر گردد.

در نهایت اینکه این اقدام حفاظت از منابع موجود و دسترسی آسانتر به آنها را میسر می‌گرداند.

در ادامه نخست به تشریح معایب فقدان یک سیستم یکپارچه از منابع گویا و بریل اشاره می‌گردد و آنگاه به الگوی مورد

نظر نگارنده در ایجاد یکپارچه‌سازی دسترسی به منابع مورد نظر پرداخته می‌شود.

الف: معایب فقدان یک سیستم یکپارچه‌ی منابع بریل و گویا در کشور:

۱- اتلاف منابع و افزایش هزینه‌ها: بدون تردید برای تهیه منابع بریل و گویا، فراهم آوردن منابع و امکانات مادی و غیر مادی اعم از: وجود مکان مناسب، نیروی انسانی باسواد و مجرب، زمان، تکنولوژی‌های مرتبط با ضبط صدا و تبدیل متون به خط بریل، بودجه و دیگر موارد دخیل در تولید منابع مورد استفاده افراد نابینا نیاز است. بدیهی است که در صورت مهیا بودن تمام امکانات، هزینه تبدیل یک متن به صورت گویا یا بریل هزینه‌ای غیر قابل چشمپوشی خواهد بود. نبودن یک سیستم یکپارچه از منابع تولید شده، می‌تواند به تولید مجدد آن فایل منجر گردد. به بیان دیگر در شرایطی که به طور طبیعی افراد دارای آسیب بینایی با مشکلات ناشی از محدودیت متون و منابع در دسترس مواجه هستند، تولید مجدد هر اثر به معنای اتلاف منابع و امکانات موجود خواهد بود و طبیعتاً به افزایش هزینه‌های مراکز و مؤسسات تولید کننده متون بریل و گویا منجر خواهد شد. این در حالی است که بسیاری از این مؤسسات از نبودن امکانات کافی برای پاسخ گویی به تقاضاهای گروه هدف سخن می‌گویند.

۲- به روز نبودن اطلاعات: فقدان یک سیستم یکپارچه از منابع مورد استفاده نابینایان باعث می‌شود تا گروه هدف و نیز مراکز و مؤسسات فعال در حوزه تولید و ارائه متون بریل و گویا به جدیدترین اطلاعات پیرامون آثار تولید شده دسترسی نداشته باشند. بنابر این چنین احتمالی وجود دارد که متونی که پیش از این از سوی یک مؤسسه به صورت بریل یا صوتی منتشر شده است، مجدداً از سوی مؤسسه دیگر تولید شود. واضح است که این اقدام منجر به اتلاف منابع و امکانات موجود و افزایش هزینه‌های مادی و غیر مادی می‌گردد و این مسأله به دلیل فقدان سیستم یکپارچه منابع بریل و گویا است.

۳- ایجاد فضای مناسب برای سودجویی: یکپارچه‌سازی دسترسی به منابع بریل و گویا به افزایش شفافیت منجر می‌گردد و شفافیت نیز احتمال سودجویی را خنثی می‌گرداند. ضعف اطلاعات و فقدان سیستم یکپارچه منابع بریل و گویا می‌تواند شرایطی را ایجاد کند که در سایه آن تشکلهای و مؤسسات سودجو پدید آیند که به بهانه تولید منابع بریل و گویا، از امکانات و حمایت‌های دولتی، نهادهای عمومی غیر دولتی و حمایت‌های نیکوکارانه افراد و تشکلهای خصوصی برخوردار گردند. در حالی که تولید منابع مورد استفاده نابینایان در چنین مؤسساتی به کندی انجام می‌شود و جز الویتهای چنین مؤسساتی محسوب نمی‌گردد.

۴- فقدان استانداردها و الگوهای تولید منابع بریل و گویا: یکپارچه سازی منابع بریل و گویا می‌تواند دربر گیرنده‌ی استانداردها و الگوهای واحد در تولید متون، به ویژه متون گویا باشد. در حال حاضر مؤسسات مختلف در سطح کشور به تولید متون مورد استفاده افراد نابینا مبادرت می‌ورزند. با این حال استاندارد و الگوی واحدی که به عنوان یک مرجع و مبنای راهنمای عمل این مؤسسات باشد، به چشم نمی‌خورد.

۵- ضعف در نظام ارزیابی: وجود سیستم یکپارچه منابع میتواند به عنوان مبنایی برای ارزیابی نحوه عملکرد سازمانها و مؤسسات فعال در تولید متون بریل و گویا مورد استفاده قرار گیرد. اما در غیاب این ساز و کار از یک سو آمار دقیقی از تعداد و کیفیت متون تولید شده و نیز تعداد مؤسسات فعال در این عرصه وجود ندارد و از سوی دیگر، به سبب فقدان استانداردها و الگوهای مرجع در زمینه تولید متون بریل و گویا در کشور، مبنای روشنی برای ارزیابی آنچه که تا کنون انجام شده است، قابل تشخیص نیست.

ب- ارائه راهکار به منظور استقرار سیستم یکپارچه منابع بریل و گویا:

با توجه به آنچه که در قسمت پیشین این نوشتار ذکر شد، پیشنهاد نگارنده استقرار بانک جامع منابع بریل و گویا است که از یک سو به عنوان یک مبنا به تعیین استاندارد و معیاری واحد در سراسر کشور برای تولید متون مورد استفاده افراد نابینا پردازد و از سوی دیگر به عنوان مرجع عمومی و قابل دسترس برای جستجو و استفاده از متون و داده‌ها مورد توجه کاربران قرار گیرد. البته اجرای چنین ایده‌ای به معنای حذف سازمانها و مؤسسات فعال در این حوزه نیست، بلکه این مجموعه به تعیین سیاستها و چارچوبهای کلی به منظور تولید متون بریل و گویا اقدام می‌نماید و رابط سازمانها و مؤسسات درگیر در فرایند تولید متون بریل و گویا نیز می‌باشد و در عین حال به ارائه خدمات به اشخاص حقیقی و حقوقی می‌پردازد. واضح است که برای ایجاد چنین مکانیزمی انجام تدابیر خاصی لازم است:

۱- رایزنی و استفاده از نظرات گروه هدف: بدون تردید ایجاد یک بانک جامع اطلاعات برای افراد نابینا، با هدف سهولت دسترسی، افزایش آگاهی و تأمین نیازهای علمی آنان انجام می‌پذیرد. بنابر این استفاده از ایده‌ها و راهکارهای پیشنهادی آنها می‌تواند نقش مؤثر در استقرار و انجام موفقیت‌آمیز برنامه‌های آن داشته باشد. نظرات و تجارب گروه هدف، می‌تواند از یک سو در تعیین استانداردها و معیارهای واحد در تولید متون بریل و گویا مورد استفاده قرار گیرد و از سوی دیگر در نحوه استقرار این ساز و کار به عنوان پایگاهی برای جستجو و دریافت منابع به کار گرفته شود. طراحی پرسشنامه، انجام مصاحبه با صاحب‌نظران و اقدامات دیگر که در استخراج نظرات گروه هدف مفید هستند، می‌تواند در این زمینه مؤثر باشند.

۲- ایجاد تدابیر حقوقی و قانونی: تهیه بانک یکپارچه منابع گویا و بریل، مستلزم اتخاذ تمهیدات قانونی است تا به واسطه آن ضمن تسهیل دسترسی افراد دارای آسیب بینایی به منابع مورد نیاز، حقوق مالکیت معنوی تولید کنندگان اثر نیز محفوظ بماند. به این ترتیب باید قواعدی وضع گردد که نخست مراکز و مؤسسات فعال در تولید منابع بریل و گویا را ملزم به عضویت در بانک جامع اطلاعات نماید. همچنین این مراکز را مکلف به رعایت استانداردهای تعیین شده و مورد اجماع در تولید متون مورد استفاده نابینایان گرداند. به علاوه تمامی مراکز و مؤسسات مورد نظر را موظف به ارائه نسخه‌ای از فایل‌های تولید شده با هدف ذخیره در بانک جامع اطلاعاتی نماید. در نهایت اینکه متولی این ساز و کار ضامن حفظ حقوق مالکیت معنوی تولید کنندگان منابع و نیز حفاظت از منابع خواهد بود.

۳- حمایت‌های مالی: وجود یک بانک جامع اطلاعاتی برای افراد دارای آسیب بینایی در سطح ملی بدون حمایتها و کمک‌های دولت، به نتیجه دلخواه منجر نخواهد شد. البته اتخاذ تدابیر حقوقی و قانونی نیز جز حمایت‌های دولتی محسوب می‌گردند. با این حال نمی‌توان صرفاً با تکیه بر حمایت‌های قانونی و بدون ابزار بودجه به اهداف مورد نظر دست یافت. بدون تردید استقرار بانک جامع اطلاعات برای نابینایان، نیازمند صرف هزینه است و در این خصوص حمایت‌های مالی دولت دارای نقش اساسی است. از بودجه می‌توان به گونه دیگر هم سود جست. بودجه می‌تواند به عنوان ابزار مؤثر برای مجاب کردن مؤسسات و مراکز تولید کننده متون بریل و گویا به انجام سیاستها و استانداردهای تعیین شده از سوی متولی بانک جامع اطلاعات مورد استفاده قرار گیرد. به بیان دیگر، این امکان وجود دارد که مراکز همسو با سیاستهای تعیین شده از امکانات و حمایت‌های مالی بیشتر برخوردار شوند. در حالی که مؤسساتی که نسبت به الزامات و سیاستهای مورد نظر بیتوجه هستند، سهم کمتری از حمایت‌های مالی دولت را دریافت نمایند.

نتیجه‌گیری:

این نوشته تلاشی است در راستای اثبات اهمیت یکپارچه سازی منابع بریل و گویا در زندگی و فعالیت‌های علمی افراد نابینا. بر این اساس، پس از طرح مقدمه‌ای پیرامون اهمیت این عامل در حیات علمی و پژوهشی گروه هدف، معایب فقدان سیستم یکپارچه منابع مطرح شده است. در ادامه به ایده نگارنده راجع به استقرار بانک جامع منابع و اطلاعات بریل و گویا پرداخته شده است و تدابیر لازم با هدف استقرار این ساز و کار مطرح شده است.